

V vasi Anbonwari (Papua Nova Gvineja) so vaščani in vaščanke iz klana kazuarjev, ki je raziskovalčev materinski klan, ob novici, da je bil lani izvoljen v naziv rednega profesorja, zanj pripravili svečanost *kurang*. 12. 2. 2017.

Foto: osebni arhiv Boruta Telbana, https://www.facebook.com/hashtag/ambonwari?source=feed_text&story_id=386485655067963

Z MEDICINSKO ANTROPOLOGIJO LAHKO ZAOBJAMEŠ CELOTNO DRUŽBO IN KULTURO

Intervju z red. prof. dr. Borutom Telbanom, raziskovalcem, ki živi, misli in govori antropologijo

Intervju | 1.22

Datum prejema: 9. 5. 2017

Borut Telban je eden prvih, ki je pri nas pisal in razmišljal o medicinskoantropoloških temah ter medicinski antropologiji, kot se je utemeljila ter uveljavila v anglosaški antropološki teoretski tradiciji. Brezkompromisno poudarja pomen dolgotrajnega terenskega antropološkega dela. Meni, da le bogat etnografski material antropologu omogoča, da vzpostavi intelektualno moč, navdih, argumentacijsko kredibilnost, raziskovalno identiteto. »V današnjem času je etnografsko delo še posebej pomembno, ker številni mešajo informacije z znanjem in mislijo, da če nekaj pogledaš na spletno stran, da je to že znanje, je pa zgolj informacija.« Kritičen je do uklanjanja raziskovalcev in raziskovalk improvizacijskim metodam, površnosti in površinskosti raziskav, iskanjem in ubiranjem časovnih in vsebinskih bližnjic in podrejanjem trendom. Kot pravi, je poglobljeno raziskovanje mukotržno delo, pogosto osamljen napor. Zahteva veliko odpovedovanj, tudi v zasebnem življenju. V marsičem je ekstremist in perfekcionista, zahteven do sebe in drugih. Poudarja pomen raziskovalčevega odmika od vsakdanjosti: »Tudi sam se nenehno spopadam s samim s seboj, s svojimi zahtevami, upiram se banalnostim.« Raziskovalne procese primerja s kreativnimi procesi ume-

tniškega ustvarjanja in premišljevanja. Ker ceni dobro pisanje in literarne sposobnosti etnografov, ga navdušujejo antropologi, kot sta na primer Paul Connerton in Michael Jackson. Ogromno bere. »Rad imam poglobljene knjige.« Na teren vedno vzame kompleksne in obsežne filozofske razprave, jih prebira ob večerih ali ob dnevih, »ko se nič ne dogaja«. Za navdih. In kakšno biografijo, za odmik v »drug« svet, za povrnitev in ohranitev približkov mentalnega ravnovesja. Pri tem je tudi samokritičen: »Zavedam se svojih pomanjkljivosti, verjetno tudi nisem najboljši teoretik, pa čeprav teorije dobro poznam in jih rad študiram, sem pa zelo dober analitik in sem dober etnograf. Vsak mora najti tisto, v čemer je najboljši.«

Za pogovor sva se dogovarjala več kot pol leta. Redko privoli v intervju. O refleksiji raziskovalnega terenskega dela, okoliščinah raziskovanja, pomenu etnografskega gradiva, vzpostavljanju in preoblikovanju raznolikih oblik zdravljenj, biomedicinskem imperializmu, antropologiji zdravja, bolezni in zdravljenj, modulu na podiplomski šoli in drugih temah sva se pogovarjala konec marca 2017. Nastal je daljši pogovor o vztrajnosti, prioritetah, odhajanjih, banalnostih, ustvarjanju, uporih, čutenju, zaznavanju,

* Borut Telban, dr. kulturne antropologije, znanstveni svetnik, profesor antropologije in koordinator antropološkega modula na Podiplomski šoli ZRC SAZU; ZRC SAZU, Inštitut za antropologije in prostorske študije, Novi trg 2, 1000 Ljubljana; borut.telban@zrc-sazu.si.

** Jana Šimenc, dr. kulturne antropologije, znanstvena sodelavka, ZRC SAZU, Družbenomedicinski inštitut, Novi trg 2, 1000 Ljubljana; jana.simenc@zrc-sazu.si ali jankaindijanka@hotmail.com.

zatohosti misli in idej, stalnih preizkušnjah, odmikih od udobja ... Objavljen je le izsek.

Pravkar si se vrnil s ponovnega nekajmesečnega teren-skega raziskovanja v vasi Ambonwari na Papui Novi Gvineji. Teren je vsakokrat drugačna izkušnja. Kako je bilo tokrat?

Tokrat sem bil zelo neobremenjen, posebno je bilo zato, ker nisem veliko snemal. Snemal sem le določene tekste oziroma pričevanja v lokalnem jeziku, in to zato, ker še vedno veliko delam na jeziku. Sicer pa sem hodil okrog ali pa so drugi prišli k meni in smo se povsem neobremenjeno pogovarjali, ker me je zanimalo, kaj se je v teh petih letih, odkar me ni bilo, zgodilo. Potem sem si po spominu vse to zapisal. To je ena od etnografskih metod, ko sogovornikov ne obremenjuješ z diktafonom, jih ne obremenjuješ s tem, da si boš vse sproti zapisoval, ampak se spontano pogovarjaš, tudi z vpadanjem drugih v pogovor. Imam sicer že ogromno etnografskega gradiva, ki ne bo nikdar analiziran, napisan. Porabim le okoli deset odstotkov podatkov za to, kar pišem, preostalih devetdeset je pa tista podlaga, da sploh lahko pišem.

Opažam tudi, da se v zadnjih letih v vasi in okolici dogajajo hitre spremembe. Med drugim zaradi novih verskih gibanj, novih tehnologij, predvsem mobilne telefonije, novih možnosti transporta, prodaje kavčuka, betelovih oreščkov, posušenih semen kakavovca in drugega.

Si imel dostop do mobilnega omrežja in spleta?

Ne, kje, v vasi nisem imel dostopa do interneta, pa tudi telefona nisem imel. Je pa mobilni operater Digicel na nekem hribu nekaj kilometrov stran nedavno postavil oddajni stolp. Na določenih krajih, na travniku, so imeli domačini šibek dostop do mobilnega omrežja. Ampak, kaj se je zgodilo: mladi fantje iz neke druge vasi so ukradli solarne plošče s stolpa. Posledično stolp nima osvetljave, manj je električne energije, tudi kvaliteta signala se je poslabšala. Nepoučeni pravijo, da imajo že povsod Digicelove stolpe. Realnost pa je, da se veliko državnih programov, iniciativ, kot so na primer organizacija osnovnih šol ali pa dostop do mobilnega omrežja, zaradi raznoraznih družbenih problemov ne realizira. Na primer, z osnovno šolo je bilo tako, da tri leta ni delovala, ker so Amborwarijci ubili enega moškega iz sosednje vasi. Letos, ko sem prišel, zopet ni delovala, ker naj bi učitelji obtožili ravnatelja, da je porabil ves denar, ki ga je prejel za namen šole. Ravnatelj pa jih je obtožil, da so oni hoteli porabiti denar zase, čeprav je bil namenjen šoli. Na koncu so vsi učitelji odšli v mesta, šola pa so zaprli. Kar seveda pomeni radikalno družbeno spremembo, saj so Amborwarijci začeli svoje otroke pošiljati v zelo oddaljene kraje v osnovno šolo. Tega prej ni bilo. Ker so to še majhni otroci, gredo potem še starši

zraven in v vasi je vse manj ljudi. To so spremembe, ki jih ne pričakuješ, misliš si, aha, saj imajo šolo, šola normalno deluje. Tam je stolp za mobilno omrežje, torej imajo mobilni signal, ampak ne pričakuješ, da se bodo dogajale vse te nevšečnosti. Tovrstnega dogajanja je na Papui Novi Gvineji ogromno in tega ne moreš ne videti ne vedeti, če nisi na terenu.

Thomas Hylland Ericksen v knjigi *The tyranny of the moment* (2001) med drugim piše, kako si je vzel eno leto študijskega dopusta z namenom, da bi se poglobil v raziskavo ter dokončal članke, knjigo ..., a ni povsem uspel. Vsak dan ga je čakal kup elektronskih sporočil, ki so mu nalagala na videz nepomembna, a časovno potratna opravila. Birokratizacija raziskovalnega dela ter pričakovana štiriindvajseturna odzivnost je realnost našega dela. Je odhod v kraje brez dostopa do spleta še edina pot, da se osvobodimo bremen nenehne dostopnosti, birokracije in številnih spletnih sporočil?

To nedvomno. Ampak večji problem se mi zdi, da smo na nek način sprejeli vsiljene prakse, se povsem navadili, da vsak dan najprej pogledamo elektronsko pošto ali pa druga družbena spletna omrežja. Kaj pa, če jih ne pogledaš, zakaj bi jih pa moral stalno preverjati? Kaj pa nekoč, nedolgo nazaj, ko tega ni bilo. Vsekakor gre tu tudi za hlastanje po informacijah, zanima nas, kaj se dogaja, kaj je novega, pa četudi je veliko stvari popolnoma nepomembnih. In to poveujemo z občutkom dolžnosti in posledično krivde. Stalno imamo občutek, da bomo nekaj zamudili, da nečesa ne bomo dovolj hitro opravili. Seveda ni tako preprosto, kot morda zveni. Tudi sam se moram boriti proti tej navadi.

Ko sem zdaj, po terenu, prišel z Nove Gvineje v Avstralijo in odprl pošti predal, sem imel prek tisoč dvesto novih sporočil. Nisem se sekiral. Med sporočili so bila tudi takšna, kjer so me recimo januarja opozorili, da je rok februarja in potem so mi še enkrat pisali, da imam čas za odgovor do začetka marca in potem mi niso več pisali ... Ampak, kaj potem? Preden sem šel, sem opravil vse dogovorjene obveznosti ter naredil vse, kar se mi je zdelo najpomembnejše: napisal sem oceno poglavja za nekega tujega založnika, oceno vloge za izvolitev v naziv, odposlal povzetek svojega prispevka za prihajajočo konferenco, poglavje za enciklopedijo pri založbi Routledge ter članek za *Journal de la Société des Océanistes* in urednikom sporočil, do kdaj ne bom dostopen.

Menim, da je pomembno, čemu dajemo prioriteto. Edino smrt bližnjega bi bila zame resnično dramatična okoliščina, kaj drugega pa ne. Menim, da je pomemben fokus, da se mora človek osredotočiti na določene stvari, postaviti prioritete, ki morda tudi niso v skladu z zahtevami financerjev, z zahtevami službe in okolice. In da se mora stalno upirati, ker le tako lahko izpolni tiste cilje, ki si jih je zastavil, in se stalno boriti tudi s svojimi vsakdanjostmi in z banalnostmi. Ena od teh vsakdanjosti in banalnosti je tudi vsakodnevno

pregledovanje elektronske pošte. To pomeni, da mora sodobni človek določenim stvarjem reči preprosto ne.

Dobro izhodišče za resen razmislek, raziskovalci_ke prelahkotno in premalo kritično sprejemamo vsiljene prakse in navade, ki nas oddaljujejo od esence raziskovanja in procesov razmišljanja. Ampak, če se še malo vrneva na terenske izkušnje: na isto lokacijo raziskovanja se s časovnimi presledki vračaš že od leta 1990. Kako doživljaš procese odhajanja in vračanja?

Zelo pomembno se je vračati na isto lokacijo, na teren. Vemo, da ni niti kulture, niti družbe, niti odnosov, ki bi bili nekaj statičnega, temveč so vse to procesi, ki pogosto gredo v nepredvidljive smeri. Procesualnost pa lahko zabijameš le, če jo tudi sam živiš, če si del vseh teh procesov. Ne pa, da prideš na teren po petnajstih letih in si rečeš, aha, se je pa vse kar naenkrat spremenilo. Nisi pa videl procesov spreminjanja. Podobno je tudi med obredi, ko ne vidiš liminalnega obdobja. Vidiš samo začetek in konec, vmesnih dogodkov pa ne. Ali pa, da večkrat opazuješ enako obdobje, na primer ponovitve deževnega obdobja in kaj se v tem času dogaja. V mojem primeru je pomembno tudi to, da so se generacije zamenjale. Ker že skorajda trideset let hodim v isto vas, vidim tudi, kako se spreminjajo hierarhični odnosi med različnimi skupinami.

Moč antropologu_inji dajejo na terenu večkrat preverjeni, večkrat ponovljeni etnografski podatki. In tukaj ne govorim le o podatkih, kot so na primer konkretne meritve in preštevanja, ampak predvsem o manj vidnih procesih v družbi, na primer o čustvovanju, spremembah v uporabi jezika, družbenih odgovorih na zunanje vplive ali pa recimo zavisti in obrekovanju, karkoli je že tvoja tema, recimo o boleznih. Pomembno je, da svojega pisanja ne zgradiš na zgodbah, ki ti jih sogovorniki povejo, o tem, kaj se je dogajalo, ko so bili bolni. Važno je, da si večkrat prisoten, pri različnih ljudeh, pri otrocih, pri različnih generacijah, in da iz tega dobiš tiste vsebine, ki ti omogočijo, da lahko postaviš verodostojen argument. Prav zato se mi zdijo vračanja pomembna. Seveda so prisotne tudi osebne okoliščine, človek je le človek. Gre za vprašanja, kakšne odnose si spletel na terenu, kakšne razloge imaš za vračanje. Pri meni danes ne gre več zgolj za raziskovalne razloge, ampak tudi za čisto osebne, ko mi je predvsem pomembno, da spet vidim ljudi, ki so mi blizu. V vseh teh letih raziskovanja sem postal izjemno vpet v skupnost, imajo me celo na volilni listi vasi. Ko sem se tokrat vrnil v vas, so zame pripravili poseben obred, ki ga je Gregory Bateson že davno opisal v knjigi *Naven*. Slišali so, da sem postal redni profesor, in so si to razložili na svojevrsten način, češ da to zame pomeni konec šolanja, da mi ne bo treba več v nobeno šolo.

Zdi se mi, da raziskovalci vse redkeje vztrajajo pri pogostem vračanju na teren. Obstajajo različni pritiski, ki postanejo izgovori: da imajo otroke, preveč obveznosti v službi, da morajo več objaviti, da so zaradi projekta spremenili temo, da nimajo denarja in podobno. Vedno moraš izbirati med trenutnimi življenjskimi prioriteta, ampak v končni fazi to ne sme biti razlog, da ne hodiš na teren in da ne raziskuješ novih problemov, pogledov in usmeritev v novih časih z novo generacijo ljudi.

Vsak lahko najde nek izgovor, da ne gre na teren. Še toliko bolj je tovrstna praksa razvidna pri raziskovalcih_kah iz Vzhodne in Srednje Evrope, kjer je šlo za drugačno vzpostavljanje kulturne antropologije kot v Veliki Britaniji, Franciji, Avstraliji in Združenih državah Amerike. Ker je bilo tam opravljanje dolgotrajnega terenskega dela institucionalizirana tradicija, so večjo pozornost namenjali analitičnemu in argumentativnemu razmišljanju in pisanju.

Od nekdanj torej v kulturni antropologiji poudarjaš pomen opravljanja klasičnega, dolgotrajnega terenskega dela ...

Drži. Doktorat sem delal na Avstralski nacionalni univerzi, kjer je bil del redne študijske obveznosti, da si bil v času doktorske raziskave osemnajst mesecev na terenu. In to v enem kosu. Delal sem raziskavo med karawarijsko govorečimi Ambonwarijci na Papui Novi Gvineji, kar pomeni tudi učenje lokalnega jezika. Nacionalni jezik *tok pisin* sem znal že od prej, ko sem v letih 1986 in 1987 raziskoval med jezikovnimi skupinama Melpa in Hagahai v novogvinejskem višavju. Ker ni na celotnem karawarijskem območju raziskoval še noben antropolog, sem moral začeti od začetka. Na teren sem se preselil, tja sem prišel, kot da bom za vedno ostal tam. In to je izjemno pomembno izhodišče, povsem drugačen pristop k raziskavi. S terenskim delom v času doktorskega študija pridobiš osnovo, temelj za nadaljnje raziskovanje, tiste osnovne, izhodiščne etnografske podatke, ki jih potem nadgrajuješ. Pomembno je, da ko prideš na določen kraj za toliko časa, ne moreš pričakovati, da boš čez dva meseca šel nazaj domov ali pa recimo v kavarno na kavo. Nasprotno, tu ni nobene bližnjice. Na terenu ni nobene odrešitve, vse težave, ki jih imaš in s katerimi se vsi soočamo, moraš reševati tam.

Danes pri doktorskih študentih in študentkah prevečkrat slišim, da se vozijo na teren. Ali pa, da spijo doma ali v hotelih in podobno, ne pa z ljudmi. Že s tem, ko spiš nekje drugje, ti je odvzet etnografski vpogled v nekaj, kar se dogaja tudi v nočnem času. Če poenostavim, ljudi ne intervjuvaš o tem, kaj se je ponoči dogajalo, pač pa z njimi spiš pod isto mrežo proti komarjem, tako da veš, kdo smrči, kdo ponoči brca in kako kdo diši. Potem ljudi prepoznaš tudi po dotiku, smrčanju ali vonju. Tudi medsebojno zaupanje se s tem poveča, in ravno zaupanje je zame izrednega pomena. To je tista intimnost antropološkega terenskega dela, ki jo druge vede, ki tudi vključujejo terensko

delo, ne poznajo. Predvsem pa na terenu veliko podatkov dobiš nepričakovano, ne nujno na podlagi načrtovanega pristopa. Takrat, ko najmanj pričakuješ, se neredko zgodi in izve največ.

Prav tako nisi naklonjen sodobnejšim interpretacijam etnografskega raziskovanja ...

Izobraževal sem se v anglosaški antropologiji in to je bilo povezano z dolgotrajnim terenskim delom. Tovrstno raziskovalno delo je imelo neko tradicijo in tudi mnoge napake. Kljub nekaj pomembnim ženskam so v vedi dominirali moški, ki so seveda vsilili svoj specifični pogled na neko družbo in kulturo, niso se spraševali, zakaj nekaj vidijo ravno tako in ne drugače, prevladovala sta kolonializem in imperializem. Se pravi, tisti, ki so imeli kolonije, so tam lahko tudi raziskovali. Ampak potem se je antropologija »podemokratizirala«, razširila se je na urbana in druga raziskovalcem_kam bližja okolja, in s postmodernim obratom je bilo kar naenkrat vse podvrženo kritični družbeni in osebni samorefleksiji, vse je postalo vredno raziskav. No, v tem so dobre in slabe strani. Prepogosto se namreč dogaja, da raziskovalci_ke raziskujejo praktično samega sebe. Namesto da bi veliko bolj prisluhnili drugemu in skozi drugega bolje razumeli samega sebe. Podoben primer je tudi Marcusov koncept večkrajevne etnografije. Z njim sem se skoraj sporekel, pa mi je razložil, da gre za bolj kompleksen koncept, ki je namenjen izkušenim raziskovalcem po doktoratu, manj primeren pa je za študente na doktorski ravni.

Dandanes v antropologiji, tudi zaradi poudarjanja žal zelo poenostavljene oblike interdisciplinarnosti, številni veliko pobirajo iz sociologije ali pa iz kulturnih študij, in seveda obratno, ter razlagajo, koliko intervjujev so opravili. Jaz pa stalno ponavljam, da če si antropolog, ti sploh ni treba intervjuvati, zato ker si tam, ker tam živiš. Ko raziskuješ prakse, ki prehajajo ena v drugo, si sam del tovrstnih aktivnosti. Zato ti na terenu pogosto ni treba spraševati, na primer zdravilca, kako zdravi. Ti si kot njegov ali njen vajenec ali pa spremljevalec in sproti pobereš vednost o raznolikih oblikah zdravljenja, saj si ves čas zraven, si prisoten. Seveda ob tem ohranjaš nujno potrebno vsaj minimalno distanco, se stalno pogovarjaš in veliko sprašuješ, saj ti je ogromno stvari nejasnih. Pri tovrstnem raziskovanju boleznin in zdravljenj je pomembno tudi, da sam zboliš in življenje bolnega spoznavaš skozi lastno izkušnjo.

A konteksti, pogoji za delo, financiranje raziskovalnega dela so se precej spremenili. V Sloveniji na primer že zadnjih nekaj let vlaganje v znanost in raziskovanje pada, kar pomeni tudi pomanjkanje sredstev za temeljne, dolgotrajnejše raziskave. Odvisni smo od projektov, vse bolj nas silijo v aplikativnost, ki sicer sama po sebi ni problematična, le ključno vodilo znanosti ne more postati. Oblike dela so prekarne, skaćemo s projekta na projekt, s teme na temo. Živimo tudi v

družbi, kjer kapital v trenutku lahko pohodi dognanja znanosti. Težava je tudi evropocentrična ali nacionalna naravnost razpisov ...

S tem se popolnoma strinjam. Rekel pa bi, da je treba pogledati z obeh strani. Zame je namreč problematično tudi to, da raziskovalci in raziskovalke pristajajo na dane okoliščine. Gre za neke vrste sprijaznjenost s tovrstno situacijo. Mladi bi se morali upirati, dati bi morali prednost znanju, svojemu lastnemu intelektualnemu razvoju pred vsem drugim. Tudi meni ni bilo nič podarjeno, niti ni šlo vse kot po maslu.

Če samo omenim, kaj se mi je dogajalo pred prvim odhodom na Novo Gvinejo: tukaj, v Sloveniji, so mi vzeli potni list, grozili so mi, da nikoli več ne bom dobil službe kot farmacevt. Nobene štipendije nisem imel, odpotoval sem z izredno malo denarja, v Avstraliji sem opravljal številna priložnostna dela, gradil sem hiše, obiral jabolka na Tasmaniji, vozil viličarja v Darwinu, pa ne vem, kaj še vse, da sem si zaslužil denar, in ko sem šel na Novo Gvinejo, nisem imel niti povratne letalske karte. V Avstraliji sem spal v podrtem hotelu, kolibah, garaži ... Povsod sem plaval zelo majhno najemnino ali pa nič. Moja izkušnja je bila, da tudi če si neodvisen raziskovalec, se pravi, da nisi zaposlen v neki inštituciji, te povsod po svetu vključijo v inštitucijo kot gostujočega raziskovalca, seveda brez honorarja ali plače. Pomagajo ti, da imaš dostop do knjižnice, ponekod ti celo dajo pisarno z računalnikom. Posamezniki na oddelkih ti celo ponudijo streho nad glavo. In da ne bi mislili, tudi marsikateri ameriški ali angleški antropolog ima podobno življenjsko zgodbo. Hočem reči, da gre za vprašanja, kje je ta meja, ko vztrajaš pri neki stvari, tudi če se ti zdi, da se je vse zarotilo proti tebi in si na robu eksistencialne krize. Gre tudi za vprašanje udobnosti pri samem raziskovanju. V zadnjih letih se mi zdi, da sta tako filozofija kot antropologija postali precej malomeščansko modni. Posamezniki bi na primer radi doktorat iz antropologije, hkrati pa si nočejo niti preveč umazati nog niti skravlžljati možganov.

Da ne bo nesporazuma, govorim iz perspektive raziskovalca. Sicer pa sem blazno nezadovoljen z načini financiranja in s količino denarja, ki je v Sloveniji namenjen raziskavam na splošno. Strinjam se, da se raziskovalne okoliščine slabšajo, da ne gredo s časom, da niso naklonjene poglobljenemu antropološkemu raziskovanju. Hkrati že leta in leta nasprotujem temu, da so raziskovalne in izobraževalne inštitucije prišle pod vpliv tehnokratov in birokratov, ki menijo, da mora biti vse uporabno in dobičkonosno na kratki rok. V svetu je to še bolj razvidno kot pri nas. Neredko je ravno to tisto, kar je zelo populistično in banalno. Prevladuje miselnost produktivnosti, saj se vse meri po učinkih. Preveč kratkotrajnih projektov vključuje raziskovalčevino mesečno plačo, to je zaposlitev. To ni naklonjeno nobenemu resnemu, dolgotrajnemu in poglobljenemu raziskovalnemu delu, ki bi potekalo po časovnici raziskovalca,

ne pa nekega uradnika. Zdi se mi, da se je iz vsega tega razvila oblika družbene kontrole, ki ne podpira kreativnosti in svobode misli raziskovalcev, ki ne odraža zaupanja do raziskovalcev, da so sami sposobni najti pomembne teme raziskovanja in jih tudi raziskati v času, ki se njim zdi primeren. In mladi so temu še toliko bolj izpostavljeni.

Raziskovanje je predvsem garaško delo, dostikrat oziroma večinoma poteka predvsem v osami, kajne?

Nedvomno. In kar je še pomembno: znati si moraš sam razporediti čas. Sedaj govorim o času zunaj terena, ko je treba pisati, predvsem pa blazno veliko brati, študirati in razmišljati. To pomeni, da študiraš nove stvari, hkrati pa prebiraš še stare, ki si jih preskočil ali pa pozabil, in vse to je precej garaško delo.

Ampak, saj se sami odločimo za takšno pot, za tak poklic, za tako življenje. Jaz sem se pozno odločil za antropologijo, pozno sem odkril tisto, kar bi me zanimalo. Tudi farmacija mi je bila zanimiva, botanika precej manj, moram reči, ker sem jo premalo študiral. Farmacija pa me je pritegnila predvsem zato, ker so kemijski svetovi in kozmologije v marsičem podobni človeškim svetovom in kozmologijam. Še posebej me privlačijo njihove nevidne dimenzije.

Seveda se z leti vpelješ v način življenja antropologa, ki raziskuje. V življenju vsekakor ne moreš imeti vsega oziroma vsega ne moreš imeti na isti kvalitetni ravni. Sam na primer nimam časa za tako imenovane vsakdanje stvari, v smislu, samo da nekaj počneš, ker ne veš, kaj bi drugega počel. Nimam lastnega stanovanja, v življenju nisem kupil kosa pohištva ali druge opreme za stanovanje. Že celo življenje najemam stanovanja po celem svetu, oblačil pa imam ravno toliko, da se lahko preoblečem. Hkrati se tudi zavedam svojih slabosti in svojih, recimo, nevednosti. Tudi sam se moram stalno boriti proti banalnostim, ko me nekdo povleče v nekaj, kar se mi zazdi »lušno«, zabavno.

A takšna pozicija se mi zdi ključna za antropologa, pravzaprav za vsakega raziskovalca. Trudim se prepoznavati ravni raziskav in pisanj. Pomembno se mi zdi razvijati in nadgrajevati tovrstno videnje. Dostikrat opažam, da antropologi sploh ne prepoznavajo teh ravni, ker nikdar niso razvili tistega pogleda, da hitro vidiš, da opaziš različne nianse. To velja tako za teren kot tudi za razmišljanje, analiziranje in pisanje. Tako kot jezikoslovec hitro opazi, da nekje manjka vejica ali kako drugo slovnično napako, naj bi tudi antropolog hitro razpoznal družbeno dogajanje tako na terenu kot tudi na ravni pisanja. Če pogledamo določen tekst, vidimo, da ima vsaka beseda svoj pomen, svojo moč, svojo zgodovino, in je ne moremo kar tako metati na papir. Poznati je treba tudi ozadje in zgodovino vsake besede, vsakega koncepta, pisce, ki so jih uporabljali na njim specifične načine. S premišljeno uporabo besed implicitno, pa tudi eksplicitno, vključuješ določeno teorijo v svoje pisanje.

Omenjal si, da je sestavni del terenskega dela, da tudi zbolíš. Si imel kdaj že resnejše zdravstvene težave na terenu? Kako si se z njimi soočal?

Po svojem prvem terenskem raziskovanju na Novi Gvineji sem v Avstraliji zbolel za falciparno možgansko malarijo, hkrati pa sem imel še običajno *vivax* malarijo. Zaradi dveh malarij so me odpeljali v bolnišnico v Canberri. Ker pa nisem imel zdravstvenega zavarovanja in nisem podpisal pogodbe, da bom plačal dvesto dolarjev za noč v bolnišnici, so me ob polnoči odpeljali z vozičkom pred vhod bolnišnice. Rekli so mi: poklič taksija, ko ti bo temperatura padla. Na Oddelku za antropologijo na Avstralski nacionalni univerzi pa so zelo lepo poskrbeli zame, hkrati pa so mi dali vedeti: dobrodošel v klub, tu smo vsi imeli podobne izkušnje z malarijo. In postalo je samoumevno, da bom naslednja leta še naprej oboleva za malarijo. V tistem času je japonski doktorski študent antropologije na našem avstralskem oddelku zaradi malarije na terenu celo umrl. Enkrat sem imel na terenu pljučnico, ampak takrat sem mislil, da sem utrpel srčni infarkt. Po desetih dneh, ko se stanje ni izboljšalo, ko nisem mogel več niti ležati, samo sedel sem še lahko, sem se dogovoril, da me je misijonarsko letalo prišlo iskat na travnato letališče v bližini. Po menjavi avionov sem šel sem na pregled v bolnišnico v glavno mesto Port Moresby in bil zelo vesel, ko sem izvedel, da imam zgolj pljučnico.

Ko sva s slovaško vizualno antropologinjo Danielo Vávrovo šla konec decembra 2010 skupaj na enoletno terensko delo na Papuo Novo Gvinejo, so se meni tik pred odhodom stisnila vratna vretenca, zgornja leva stran telesa je bila paralizirana in neverjetno boleča. Bolečina je trajala 24 ur na dan. Moral sem se vrniti v Avstralijo, Daniela pa je ostala na terenu. V Avstraliji mi je zdravnik specialist zelo grobo povedal, da tako ali tako nimam denarja za operacijo in se naj raje navadim živeti z bolečino. No, splošni zdravnik, ki je bil veliko bolj empatičen, mi je dal morfinske tablete in zasebno telefonsko številko, da ga v primeru težav pokličem, kiropraktik pa mi je z rokami raztegnil vratna vretenca in me zdravil z akupunkturo. Ko je bolečina po dveh mesecih pojenjala, sem, namesto da bi se vrnil v Evropo, odšel nazaj v Ambonwari. Zame je to bila takrat pomembna odločitev. No, potem mi je pa še vaški zdravilec iz vratu izvlekel nekaj žebeljev in kamnov. Na terenu letos pa sem domačinom kar odkrito povedal: če slučajno umrem, me kar tu pokopljite, še najraje bi videl, da pod mojo na pol podrto kočjo. Pri njih je namreč navada, da trupla tistih, ki umrejo v mestih, pripeljejo nazaj domov, v vas, in jih tam tudi pokopljejo. Kar ne morejo verjeti, da pri nas trupla sežgemo. Oni se morajo pokojnika dotakniti, morajo ga videti in morajo videti truplo, ki ga pokopljejo v najlepših oblačilih. Priprave na terensko delo vključujejo tudi zdravstvene priprave. Mislim, da ljudje, ki niso nikoli opravljali dolgotrajnega terenskega dela v kakem odmaknjem območju,

preprosto ne vedo, kaj pomeni dobra priprava. Razmisliti moraš, ali in proti čemu se boš cepil, katera zdravila boš vzel s seboj v primeru bolezni, kako jih boš uporabljal. Moja farmacevtska preteklost je pri tem seveda dobrodošla. Tu je še cel kup stvari, poleg fizične priprave in priprave opreme, vključno z darili, do pridobitve etičnega dovoljenja in raziskovalne vize, do dobrega informiranja o lokalnih konfliktih in napadih roparjev na cestah in vodnih poteh, če omenim samo nekaj ključnih za območje, kjer sam raziskujem.

Byron Good v knjigi *Medicine, rationality, experience* (1994) med drugim o biomedicini meni, da je osnovna človekova pravica, saj bi morali imeti vsi dostop do biomedicinske zdravstvene oskrbe.

Veseli me, da si omenila to delo, ker je zelo blizu mojemu razmišljanju in razumevanju sveta. Goodova interpretacija temelji na človekovi izkušnji. Tudi sam iščem odgovore na vprašanja na fenomenološki osnovi, skozi človekovo izkušnjo.

Strinjam se, da bi morali imeti vsi dostop do biomedicinske zdravstvene oskrbe, ampak zopet se bom vrnil na etnografijo, to se pravi na terensko delo. Na Papui Novi Gvineji toliko ljudi živi v izjemno odmaknjenih predelih, da je izredno težko vzpostaviti in nuditi biomedicinsko oskrbo na neki višji, bolj specializirani ravni. V vasi, kjer delam že sedemindvajset let, so imeli tri bolničarje. To so bili vaščani, ki so opravili krajše tečaje in se naučili dajati antimalarike, antibiotike, protibolečinske tablete in podobna zdravila. Nameščeni so bili v različnih vaseh ali centrih. Eden ima sedaj v Ambonwariju bolnišnično postajo. Ko sem bil zadnjič na terenu, sem izvedel, da je prišlo do prepira s sosednjo vasjo, Imanmeri, ker so mladci iz te druge vasi posekali preko sto palm na nekem ambonwarijskem vrtu. Sedaj se vaščani iz Imanmerija bojijo priti po zdravila tako zase kot za svoje otroke. Bojijo se namreč maščevanja. To pomeni, da je tudi zdravstvo vpeto v kulturne in družbene specifičnosti določenega okolja. Lahko bi rekli, da to velja tudi za Slovenijo in druge države po svetu.

Kakšno pa je tvoje mnenje o »biomedicinskem imperializmu«?

Sam sem bolj naklonjen medicinskemu pluralizmu. Seveda pa moramo biti pri tem previdni in prepoznati lokalne in nacionalne družbene in kulturne okoliščine. Ogromno okoliščin je, kjer je biomedicina izredno učinkovita. Ravno tako pa bi biomedicina morala prepoznati, da je zdravje kompleksna stvar in spustiti v to kompleksnost tudi druge oblike zdravljenj.

Ko na Papui Novi Gvineji biomedicinska zdravila, ki jih pač imajo na zalogi, ne pomagajo, tako bolničarji kot zdravniki rečejo, vrnite se v vas, imate kulturno bolezen. To se pravi, razrešite probleme v svojem okolju, kaj je bilo narobe, in to lahko vključuje čarovništvo, obrekovanje,

prešušstvo in tako naprej. Pogosto se dogaja, da vaščani z navdušenjem popijejo eno tableto in menijo, da so že pozdravljeni. Pa niso.

Kar mene bolj zanima, sta zdravstvena dinamika in spreminjanje načinov zdravljenj. V zadnjem času so v Ambonwariju ovrgli veliko tradicionalnih praks. Zdravilcev, ki so delovali še v 90. letih, ni več. Zaradi katoliškega karizmatičnega gibanja so se pojavili novi zdravitelci. Nekateri delajo v sklopu Katoliške cerkve, to so vaščani, ki sami rečejo, da imajo stik z Bogom in zdravijo z molitvijo. Potem so t. i. katoliški karizmatični zdravitelci, ki pravijo, da se je v njih naselil Sveti duh in zdravijo s polaganjem rok. Potem pa so tu še tisti, ki so se vrnili iz mesta v vas in uporabljajo metode, zelo podobne tistim, ki so bile recimo pred tridesetimi leti tradicionalne metode zdravljenja. Ljudje se večinoma odločijo na podlagi sorodstvenih vezi, manj pa na podlagi učinkovitosti zdravljenj. Skratka, vsaka oblika zdravljenja ureja tudi družbene odnose, ki vplivajo na počutja ljudi in ne zgolj na bolezen posameznika. Kar alternativna zdravljenja povsod po svetu poudarjajo, je, da je človek tudi družbeno bitje in da ne obstaja neodvisno od okolja. Pri nas bi rekli, da je človek del narave.

Kako osebno doživljaš, ko na primer nekdo v vasi umre zaradi zapletov pri tuberkulozi, ki je sicer relativno enostavno ozdravljiva z biomedicinsko terapijo?

V Ambonwariju zelo veliko ljudi zbolijo za tuberkulozo in umre. Ne samo, da gredo k zdravniku prepozno, spopadajo se z mnogimi težavami: kdo jih bo peljal tja in nazaj, kje bodo spali, kaj bodo jedli, kako bodo plačali zdravstveno oskrbo, ker preprosto nimajo dovolj denarja. Na tako dolgo potovanje ne moreš iti sam s čolnom, ampak gre zraven še razširjena družina ali nekdo, ki bo pomagal. Tako da se pojavlja cel kup problemov, ki vplivajo na to, da mnogi ne gredo v bolnišnico. Pri tuberkulozi je to še toliko bolj zapleteno, ker je nalezljiva, ker je zdravljenje dolgotrajno, potrebni sta kombinacija zdravil in pa stalna kontrola.

Neredko se soočam s težkimi moralnimi dilemami. Velikokrat sem že pomagal, recimo, dal sem denar, da kupijo bencin in bolno osebo odpeljejo v bolnišnico. To se pravi, da bi se z motornim drevakom odpeljali na dvanajsturno, šestnajsturno vožnjo do prvega makadama in naprej celo noč z javnim prevozom, s kamioni, ki so edini zmožni premagovati blatne in luknjaste ceste. A logistika samega potovanja je kompleksna. Preden se odpravijo, razmišljajo tudi, koliko zavojev sagove moke bodo nesli s seboj za prodajo, da bodo lahko na tržnici kupili ribe in podobno za vsakdanjo prehrano. To odhod precej zavleče. Zgodilo se je tudi, da sem dal denar, potem pa sem jih čez tri dni še vedno videl v vasi. Ko sem jih vprašal, zakaj še niso odšli, so mi odgovorili, da so denar porabili za obred, ki so ga morali izpeljati do konca. Izpeljavi obreda so dali večji pomen kot pa bolnemu. Na tovrstna dogajanja je zelo težko vplivati. Pogoste ovire so tudi blokade vodnih poti, ki so bodisi po-

sledice sporov ali pa nepričakovanih napadov roparskih band. Mnogi si zato ne upajo na pot. Ko pride do prepira med vami, se ljudje ne upajo po reki predaleč od svoje vasi. Enako velja za bolne, pač ne gredo na pot.

Lahko govorimo in razmišljamo o univerzalnosti koncepta človekovih pravic? Ali gre za povsem zahodnjaški konstrukt?

Mislím, da so človekove pravice zelo koristen zahodnjaški poskus prepoznavanja človečnosti in humanosti. Pa tu ne razmišljam samo o človekovih pravicah, gre tudi za pravice živali in drugih bitij, torej vsega živega na tem planetu. Pomembno se mi zdi, da se poskušajo tovrstne pravice povsod uveljaviti. A ko se definirajo, ko se govori o njih, se morajo tudi stalno spreminjati, stalno prilagajati, da ne postanejo dominirajoče in dominantne. V bistvu hegemonistične, vsiljevane iz perspektive politično močnega okolja. To se pravi, da morajo biti izredno fleksibilne z izredno dobrim poslušom za lokalna okolja. In stalno moramo preverjati njihovo univerzalnost, prisluhni moramo naprednim mislim v lokalnih okoljih.

Če se vrnem na osebno izkušnjo: ko so me v hudem vročinskem stanju in blodnji vrgli čez prag bolnišnice, ker nisem imel denarja za plačilo storitev, se mi zdi, da bi se najprej morali vprašati o dostopu do biomedicinskega zdravljenja in spoštovanju človekovih pravic v t. i. razvitih družbah. Ključno se mi zdi vprašanje, kako urejaš stvari pri sebi, ne pa, da smo tako glasni pri kršenju človekovih pravic v t. i. nerazvitem svetu. Po drugi strani pa sem bil v Port Moresbyju šokiran nad novimi oblikami rasizma, diskriminacije in izkoriščanja, ki so se vzpostavile v nekaj letih. Kitajski, malezijski, indijski, šrilanški in drugi delodajalci vzpostavljajo nove oblike rasizma, izkoriščanja in diskriminacije, ki je drugačna od prejšnjih, avstralskih kolonialistov, če se tako izrazim. Čeprav Papua Nova Gvineja ni več kolonija, prihajajo novi osvajalci in izkoriščevalci; to še posebej velja za mednarodne združbe, ki obvladujejo rudnike zlata in aluminija, tekočega plina, ali pa se na primer ukvarjajo s proizvodnjem palmovega olja.

Posvetiva se še malo natančneje tvojemu raziskovalnemu obdobju od okoli konca 80. let in nadaljnjih 30 let, ko si se usmeril v raziskovalne teme, ki bi jih lahko uvrstili na področje medicinske antropologije.

Res je, takrat so me zanimale predvsem medicinskoantropološke teme. Vedno sem hotel holistično pristopati k raziskovalni temi, a takrat, povsem na začetku, še nisem imel ne izkušenj ne znanja, da bi lahko študiral na primer sorodstveni sistem, da bi lahko razumel in analiziral druge, drugačne oblike človekovega bivanja. Kot farmacevt sem pristopil, bom rekel, zelo »zahodnjaško«: lotil sem se področja zdravilnih rastlin. Zanimalo me je, ali imajo zdravilne rastline, ali jih in kako jih uporabljajo, in potem sem bil čisto navdušen, ko sem videl, da jih uporabljajo.

No, kmalu sem videl, da gre predvsem za simbolne oblike zdravljenja. Precej kasneje sem spoznal, da bi moral koncept simbolnega na novo definirati. Če gledamo na zdravljenja skozi človeško izkušnjo ali pa fenomenološko, potem je tudi simbolno del okolja, in to okolje ni nekaj abstraktnega, pač pa je še kako utelešeno in umeščeno v prostor. Skratka, rastline delujejo na človeka zato, ker so del njegovega naravnega, duhovnega in družbenega okolja, in ne nujno, ker imajo v sebi neke pomembne znanstveno dokazljive učinkovine. No, takrat na začetku sem pač razmišljal in pisal še v jeziku zahodne znanosti, in ne v jeziku kulturnih okolij, kjer sem raziskoval.

Pomembno je omeniti tudi to, da je bila t. i. medicinska antropologija ena prvih smeri, ki se je nekako osamosvojila znotraj kulturne/socialne antropologije. Danes imamo že nešteto kaj-vse-vem antropologij, vsaka tema, vsako področje sta že samostojna. Tako, da je že kar smešno. Mislím, da je bilo to pri medicinski antropologiji vseeno bolj premišljeno, utemeljeno. Je dober primer neke specializacije, ker sta bolezen in smrt univerzalni izkušnji, odnosi in načini, kako pristopamo k zdravljenju in k smrti, so pa različni, so družbeno in kulturno določeni. Prav tako nobena družba ne ostaja ravnodušna v primerih bolezní in smrti. In kaj je še pomembno: skozi medicinsko antropologijo lahko zaobjameš celotno družbo in celotno kulturo. Resnično pokriva zelo široko področje, od raziskovalca_ke pa je potem odvisno, kaj prinese, kaj pripelje v raziskavo in kako jo izvede.

Drži, več avtorjev_ic je poudarjalo, da teorija medicinske antropologije združuje ključna družbena, politična, eksistencialna in epistemološka vprašanja sodobne antropologije. Amelie Rorty jo je primerjala z »antropološkim Londonom« – metropolo, prostorom srečevanj, kjer se soočajo različna mnenja in epistemologije.

Tako je, ravno zato pravim: bolezen, rojstvo, smrt so univerzalni družbeni dogodki, ki omogočajo širši vpogled v celotno družbo. So odraz družbe in marsikaj lahko vidiš, preučuješ, interpretiraš ter povezuješ z boleznijo, rojstvom in s smrtjo, od sorodstvenih vezi do družbenopolitične situacije v nekem okolju.

Med drugim si eden prvih, ki je pri nas začel pisati o anglosaški smeri medicinske antropologije oziroma antropologiji zdravja, bolezní in zdravljenj, kot si jo prevajal. Osebno menim, da je sintagma medicinska antropologija bolj kompaktna, medicino pa lahko razumemo tudi širše, kot zdravilo.

Deloma se strinjam, ampak sam izraz medicina se uporablja in razume predvsem kot veda, kot specifičen pristop k zdravljenju, to moramo vedeti. Tako kot je socialna in kulturna antropologija veda, ki se je udejanjila v evropskem svetu in se razširila na ZDA, Avstralijo in drugam. To je inštitucija, in če govorimo o medicinski antropologiji, antropologijo vežemo na neko drugo vedo. Predsta-

vljaj si izraz antropološka medicina, kako bi se to slišalo? Ampak tudi poimenovanje antropologija zdravja, zdravljenj in bolezn ni povsem optimalno. Če omenim samo to, da nimajo vsi jeziki, vse kulture izraza za zdravje. V jezikih na Papui Novi Gvineji, ki jih poznam, nikdar ne vprašajo, ali si zdrav? Ta koncept ne obstaja. Lahko rečem, da se moja notranjost počuti dobro. Ali na splošno, da sem dobro. Ampak tu ne gre le za zdravje, in podobno je z zdravljenjem. Gre za precej širši koncept, ki vključuje tudi medsebojne odnose, druga bitja in celotno okolje. Če pogledamo lokalne koncepte, med njimi ni koncepta zdravljenja. Govorijo, da se bodo o bolezn pogovorili, da bodo odnose izravnali, uredili ali pa odrezali, odstranili stik z zlonamernimi duhovi.

V 80. letih se je tudi veliko razpravljalo o *disease, illness in sickness*, konceptih in izrazih, ki jih je bilo težko prevajati v slovenščino. Enako, kot je nekatere naše koncepte težko prevajati v angleščino, ali pa karawarijske koncepte v katerikoli drug jezik. *Tok pisin*, eden izmed uradnih jezikov Papue Nove Gvineje, je morda tisti jezik, ki pomensko dobro povzema pomene velikega števila lokalnih izrazov, hkrati pa jih približuje razumevanju v drugih svetovnih jezikih. Glede slovenjenja *medical anthropology* se mi je zdelo, da je antropologija zdravja, bolezn in zdravljenj najbolj univerzalen in nevtralen prevod, zato ker je izraz medicinska preveč asociiral na biomedicino. Navsezadnje pa je vseeno, kako jo poimenujemo, pomembno je, kako jo razumemo.

V šolskem letu 2004/2005 je v okviru podiplomskega študijskega programa Interkulturni študiji – primerjalni študij idej in kultur, ki ste ga izvajali raziskovalci in raziskovalke z ZRC SAZU na takratni Politehniko Nova Gorica in kasnejši Univerzi v Novi Gorici, začel potekati modul »Antropologija zdravja, bolezn in zdravljenj«. Kot vodja modula si k nam pripeljal svetovno prepoznane in izjemne raziskovalce in mislece, kot so Margaret Lock, Allan Young, Cecil Helman, William Sax in druge. Večine predavanj sem se udeleževala kot zunanja obiskovalka. Lahko poveš kaj več o tem? Kako ti je uspelo sestaviti tako vrhunski modul?

Blazno sem bil vesel, ko smo imeli na ZRC-ju v sklopu tedanje Politehniko Nova Gorica možnost uvesti tovrstni podiplomski študij. Bilo je obdobje, ko smo tudi imeli finančna sredstva, da smo lahko povabili tuje predavatelje. Da se razumemo, to niso bile neke visoke vsote, a vendar smo lahko zagotovili denar za potne stroške, prenočišče in dnevnice. Pa ni šlo samo za denar, nekateri bi prišli tudi brez plačila, in kasneje, ko nismo več imeli sredstev, tudi so. Mi smo bili zanje zelo eksotična, tudi zanimiva država. Dogovoril sem se s predavateljici, za katere sem vedel, da so res dobri po mednarodnih standardih, a hkrati med seboj tako zelo različni, da bo vsak pokazal svoj pogled in razumevanje. Imel sem idejo, da bi povezal pomembne, a tematsko in teoretsko različne medicinsko-

antropološke centre, kot so jih imeli na univerzi McGill v Montrealu v Kanadi ter univerzah v Cambridgeu v Veliki Britaniji in Heidelbergu v Nemčiji. Večina je sprejela moje povabilo, prišli so z navdušenjem. Prišli so svetovno prepoznani in vrhunski raziskovalci in profesorji, od Margaret Lock z McGill Univerze pa do Gilberta Lewisa s Cambridgea in Margaret Lyon z Avstralske nacionalne univerze. Allan Young bi se k nam kar preselil. Potem so vsako leto sami predlagali nekoga drugega, da je prišel_a naslednje leto in se je kolesje zavrtelo. Bilo je fantastično, kako so predavali, kako so se dopolnjevali, kako so bili navdušeni tako oni kot tudi študentje_ke.

Lahko le pritrdim, predavanja so bila presežna, drugačna od tistega, česar sem bila vajena.

Vsi so resno pristopili k predavanjem. Izjemno dobro so se pripravili na vsakodnevna predavanja, ki so jih izvajali v tedenskih ali dvotedenskih sklopih. Dosegli smo, da so takrat študenti in študentke začutili to neverjetno navdušenje predavateljev, njihovo pripravljenost, njihovo kvaliteto. Imeli smo tudi srečo, da so bili nekateri tik pred upokojitvijo, šlo je za izjemno zrele raziskovalce in mislece, ki so imeli kaj za povedati. Tudi vpis v naš modul je bil zelo dober, mislim, da je bilo vsako leto vpisanih okoli deset študentov in študentk.

Kje pa so bile težave, zakaj se modul ni dlje ohranil?

Menim, da je trajal ravno prav dolgo. Moj prvi strah je bilo že število vpisanih študentov in študentk: kaj pa bomo naredili s tako velikim številom medicinskih antropologov? Kje se bodo zaposlili? No, na koncu se je pokazalo, da jih je študij končalo manjše število. Drugi razlog je bilo vprašanje financiranja. Kar naenkrat je bilo premalo denarja, da bi pripeljali profesorje iz oddaljenih držav. Tretji razlog je bil, da sem na trenutke pomislil, da imamo kar predober in prezahteven učni načrt za takratno slovensko okolje. Spomnim se, da Sax na koncu sploh ni želel ocenjevati izpitov, saj se mu je vse zdelo tako zanič. A niso bili vsi študenti oziroma študentke slabi. Nekaj jih je študij končalo in kar nekaj jih ga je pametno nadaljevalo v tujini. Kar me zelo veseli.

Namreč, z razpadom Jugoslavije je postala Slovenija zelo majhna, utesnjena okolje, ki – podobno Papui Novi Gvineji – temelji na razširjenih sorodstvenih vezeh. Tu se ne moremo res objektivno primerjati med sabo, saj to nima nobenega smisla. V Jugoslaviji je še bilo širše intelektualno okolje, kjer si imel različne sogovornike z različnimi pogledi na svet. Zato se mi zdi toliko bolj pomembno, da se še bolj odpremo, da naši študenti odhajajo v tujino, da postanejo raziskovalci in predavatelji na tujih univerzah. In obratno, morali bi se bolj odpreti za tujce, da bi lahko prišli k nam ne le predavat, pač pa, da bi se pri nas tudi naselili. Vzpostaviti bi morali bolj pretočen raziskovalni in na splošno intelektualni sistem v obe smeri, nekakšno

intelektualno schengensko območje, ki pa bi bilo odprto tudi za raziskovalce in predavatelje iz drugih držav zunaj meja schengenskega območja. Birokracija pri nas stalno caplja za časom. Na primer, tako kot mnogi moji kolegi, ki so končali študij na dobrih tujih univerzah, sem tudi sam doživel presenečenje, ko sem izvedel, da mora moj doktorat z Avstralske nacionalne univerze v Sloveniji v ponovno oceno. In če se prav spomnim, so za to zaračunali takratnih 5.000 nemških mark. To je izredno ponižujoče za vsakega posameznika. Danes obstajajo spet druge oblike družbene kontrole. Pri nas niti poštenih in odprtih razpisov za akademsko službo ne poznamo, hkrati pa hočemo odlične oddelke, centre in inštitute.

No, če se povrnem na podiplomski antropološki modul, naj povem, da je v šolskem letu 2009/2010 prišlo do spremembe, z medicinsko antropologijo smo končali, novi modul pa se je imenoval »Kozmologije, skupnosti, dogodki«. Ta modul, ki sem ga spet sam sestavil, enostavno ni deloval dobro. Ni bilo ne prave energije ne natančne usmeritve, niti širokega izbora predmetov in predavateljev. Tudi vpis študentov_k je bil slab. No, leta 2015 pa smo v okviru neodvisne Podiplomske šole ZRC SAZU ponovno pripravili nov modul z naslovom »Antropologija: Razumevanje svetovnih praks«, za katerega menim, da je izvrsten, sodoben in premišljeno interdisciplinaren, poleg tega pa temelji na predavateljih z ZRC in krajših gostovanjih tujih predavateljev. Doktorskim študentom in študentkam ponuja različne aktualne usmeritve ter kvalitetna mentorstva

Žal sva omejena s prostorom, zato le še za zadnje vprašanje. Kaj te čaka v bližnji prihodnosti? Kateri projekti, katere teme te trenutno najbolj zaposlujejo?

Zelo hitro bom šel nazaj na Papuo Novo Gvinejo. A najprej, že pojutrišnjem grem za tri mesece kot gostujoči profesor v Francijo, na Aix-Marseille univerzo ter na Centre de recherche et de documentation sur l'Océanie (CREDO). Imel bom nekaj predavanj za tamkajšnje profesorje in doktorske študente ter sodeloval v delavnici, kjer bomo primerjali sisteme poimenovanja med avstralskimi Aborigini in ljudmi s sepiškega območja na Papui Novi Gvineji. Ob tem bom tudi čim več bral in pisal. Že ne vem koliko let končujem etnografsko bogat trejezični slovar, kjer karawarijski jezik razlagam skozi *tok pisin* in angleščino. V bistvu mi manjka le še uvod, v katerem moram na kratko povzeti še vso slovnico. In vedno pišem kaj novega. To se mi zdi zelo pomembno.

Borut, najlepša hvala za pogovor.

Literatura

BATESON, Gregory: *Naven: A Survey of the Problems Suggested by a Composite Picture of the Culture of a New Guinea Tribe Drawn from Three Points of View*. Cambridge: Cambridge University Press, 1936.

ERIKSEN, H. Thomas: *Tyranny of the Moment: Fast and Slow Time in the Information Age*. London: Pluto, 2001.

GOOD, J. Byron: *Medicine, Rationality and Experience*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.

